

Σωτήρης Μπαμπατζάνης

Χρήστος Κιοσές

Τετράδιο εξάσκησης

Γραμματικής

Ε' δημοτικού

ΠΕΡΙΕΧΕΙ
CD-ROM

Δίψηφα φωνήεντα: αι, ει, οι, υι, ου
Δίψηφα σύμφωντα: μπ, ντ, γκ, τσ, τζ
Κύριοι δίφθογγοι: αι, αϊ, όη, όι

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή των συγγραφέων

ISBN 978-960-456-393-7

© Copyright: Σ. Μπαπατζάνης, Χ. Κιοσές, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη, 2013

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΛΙΑΝΙΚΗ-ΧΟΝΔΡΙΚΗ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Πεσμαζόγλου 5, 105 64 Αθήνα • Τηλ.-Fax: 210.3211.097

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Γιατί ν' ασχοληθώ μ' αυτό το τετράδιο...

Αγαπητοί μαθητές,

Όλοι μας, όταν ακούμε τη λέξη «γραμματική», πανικοβαλλόμαστε. Μας έρχονται στο μυαλό κανόνες δυσνόητοι και ατέλειωτες ώρες προσπάθειας για να κατανοήσουμε τα γραμματικά φαινόμενα. Μας προτείνουν διάφορους τρόπους για να μπορέσουμε να εξοικειωθούμε με τα διδασκόμενα, αλλά και πάλι το ίδιο χάος. Η θεωρία να επαναλαμβάνεται. Και ως εκπαιδευτικοί κατανοούμε πως αυτό δεν εξυπηρετεί την εκπαιδευτική διαδικασία.

Το τετράδιο που κρατάτε στα χέρια σας δεν αντιγράφει τη σχολική γραμματική. Εδώ, λοιπόν, όσο και να ψάξετε, δε θα βρείτε θεωρία ούτε υποδείγματα γραμματικών φαινομένων, αλλά ούτε και εξαιρέσεις.

Θα τα ανακαλύψετε όλα μόνοι σας έχοντας ως σύμβουλο τη γραμματική του σχολείου.

Δουλεύοντας πάντα σε σχέση με τη γραμματική σας, το τετράδιο αυτό θα σας βοηθήσει να εμπεδώσετε τα γραμματικά φαινόμενα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι εδώ θα βρείτε μόνο τα γραμματικά φαινόμενα και όχι ασκήσεις συντακτικού. Θεωρήσαμε πως αυτές μαζί με την κατάλληλη θεωρία πρέπει να παρουσιαστούν σε ξεχωριστό βιβλίο «Συντακτικό», για να μπορέσετε να γίνετε γνώστες της δομής, της οργάνωσης και της λογικής της γλώσσας μας.

Ελπίζουμε το τετράδιο αυτό να αποτελέσει τον αχώριστο βοηθό σας για τη σωστή χρήση των γραμματικών φαινομένων.

*Οι συγγραφείς
Σωτήρης Μπαμπατζάνης
Χρήστος Κιοσές*

Σημείωση

Το τετράδιο αυτό αποτελεί μέρος του βιβλίου «Μαθαίνω τη γραμματική λύνοντας ασκήσεις» των εκδόσεων Ζήτη για την Ε' και Στ' Δημοτικού, το οποίο αναθεωρήθηκε από τον Σωτήρη Μπαμπατζάνη στη νέα του μορφή σε δύο ξεχωριστά τετράδια.

Τι θα βρείτε σ' αυτό το τετράδιο...

Πρώτο μέρος

Οι φθόγγοι και τα γράμματα

Οι φθόγγοι	11
Τα γράμματα	11
Διπλά γράμματα	12
Δίψηφα φωνήεντα	12
Δίψηφα σύμφωνα	14
Κύριοι δίφθογγοι	15
Καταχρηστικοί δίφθογγοι	16
Όμοια σύμφωνα	16
Οι συνδυασμοί αυ και ευ	17
Άφωνα γράμματα	18
Γράφονται με μία λέξη	19
Οι συλλαβές	19
Συλλαβισμός	20
Τόνοι	22
Άλλα ορθογραφικά σημεία	24
Το κόμμα	25
Συντομογραφίες	26
Αρκτικόλεξα	27
Πάθη συμφώνων	28

Δεύτερο μέρος

Οι λέξεις

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	31
Αρχαίες λέξεις - Λαϊκές λέξεις	31
Ξένες λέξεις - Λαϊκές λέξεις	31
Συγγενικές λέξεις	32
ΠΑΡΑΓΩΓΗ	35
Παράγωγα ρήματα	35

Παράγωγα ουσιαστικά	36
Παράγωγα επίθετα	39
ΣΥΝΘΕΣΗ	40
Σύνθεση με αχώριστα λαϊκά μόρια	40
Σύνθεση με λόγια αχώριστα μόρια	42
Το μόριο συν-	43
Τα μόρια μετά-, περί-, ημί-, ομό-, τηλέ-, υπό-	44
Η σημασία των συνθέτων	45
Το πρώτο συνθετικό	46
Το δεύτερο συνθετικό	49
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	51
Κυριολεξία και Μεταφορά	51
Ομώνυμα	52
Παρώνυμα	53
Ταυτόσημα	54
Συνώνυμα	54
Αντώνυμα (αντίθετα)	55

Τρίτο μέρος

Κλιτά μέρη του λόγου

Κλιτά και Άκλιτα - Τύποι - Πτώσεις - Γένος - Αριθμός	59
Θέμα - Χαρακτήρας - Κατάληξη	59
Οι πτώσεις	60
ΤΟ ΑΡΘΡΟ	62
ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	64
Οι σημασίες και τα είδη των ουσιαστικών	64
Το γένος και ο αριθμός των ουσιαστικών	65
Η κλίση των ουσιαστικών	68
• Κλίση αρσενικών	68
<i>Αρσενικά σε -ας ισοσύλλαβα</i>	68
<i>Αρσενικά σε -ης ισοσύλλαβα</i>	69
<i>Αρσενικά σε -ας ανισοσύλλαβα</i>	71
<i>Αρσενικά σε -ης ανισοσύλλαβα και αρσενικά σε -τής με διπλό πληθυντικό</i>	72
<i>Αρσενικά σε -ες και σε -ούς ανισοσύλλαβα</i>	74
<i>Αρσενικά σε -ος</i>	75
• Κλίση θηλυκών	77
<i>Θηλυκά σε -α</i>	77

Θηλυκά σε -η	78
Θηλυκά σε -η αρχαιοκλιτα	80
Θηλυκά σε -ω	81
Θηλυκά σε -ος αρχαιοκλιτα	82
Θηλυκά σε -ου και -α ανισοσύλλαβα	84
• Κλίση ουδετέρων	85
Ουδέτερα σε -ο ισοσύλλαβα	85
Ουδέτερα σε -ι ισοσύλλαβα	86
Ουδέτερα σε -ος ισοσύλλαβα	88
Ουδέτερα σε -μα ανισοσύλλαβα	89
Ουδέτερα σε -σιμο (-ξιμο) (-ψιμο) ανισοσύλλαβα	91
Ουδέτερα σε -ας, -ως, -ος ανισοσύλλαβα	93
ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ	94
Η κλίση των επιθέτων	94
Επίθετα με το αρσενικό σε -ος και το θηλυκό σε -η	94
Επίθετα με το αρσενικό σε -ος και το θηλυκό σε -α	96
Επίθετα με το αρσενικό σε -ος και το θηλυκό σε -ια	98
Επίθετα με το αρσενικό σε -ύς	100
Επίθετα με το αρσενικό σε -ής	102
Επίθετα με το αρσενικό σε -ης (ανισοσύλλαβα)	104
Ανώμαλα επίθετα	107
Αρχαιοκλιτα επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον	110
Παραθετικά επιθέτων	111
ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ	114
ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	116
ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ	121
Οι διαθέσεις	121
Μεταβατικά και Αμετάβατα ρήματα	121
Οι φωνές	122
Αποθετικά ρήματα	123
Οι εγκλίσεις	124
Οι χρόνοι του ρήματος	125
Παρεπόμενα ρημάτων	128
Θέμα-χαρακτήρας-κατάληξη ρημάτων	129
Αύξηση	130
Βοηθητικά ρήματα	131
Οι συζυγίες	132
Ρήματα α' συζυγίας	133
Ρήματα β' συζυγίας	135

Αρχαϊκή κλίση παθητικής φωνής	141
Συνηρημένα ρήματα	142
Ο Αόριστος των ρημάτων	143
Δεύτερος παθητικός Αόριστος	144
Ελλειπτικά ρήματα	145
Απρόσωπα ρήματα	146
Μετοχές	147

Τέταρτο μέρος

Άκλιτα μέρη του λόγου

Επιρρήματα	151
Προθέσεις	153
Σύνδεσμοι	153
Μόρια	154
Επιφωνήματα	154

μέρος Α΄

οι φθόγγοι και τα γράμματα

οι φθόγγοι

α, ε, ι, ο, ου, β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, φ, χ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ

Από ποιους φθόγγους έγιναν οι παρακάτω λέξεις; Αφού τους ξεχωρίσεις, να γράψεις με ποια γράμματα αποδίδεται ο καθένας απ' αυτούς:

Λέξεις	Φθόγγοι	Γράμματα
τραγουδιστής	τ, ρ, α, γ, ου, δ, ι, σ, τ, ι, σ	τ/ρ/α/γ/ο/υ/δ/ι/σ/τ/η/ς
χορεύω		
μπακίρι		
αντίθετα		
ξυράφι		
ψαλίδι		
τσακμάκι		
τσαλαπετεινός		

τα γράμματα

α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ(ς), τ, υ, φ, χ, ψ, ω

Φωνήεντα

α, ε, η, ι, ο, υ, ω

Σύμφωνα

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ

1

Στις παρακάτω λέξεις να ξεχωρίσεις τα γράμματα και στη συνέχεια να τα κατατάξεις σε φωνήεντα και σύμφωνα και να σημειώσεις το αρχικό και το τελικό γράμμα κάθε λέξης:

Λέξεις	Γράμματα	Φωνήεντα	Σύμφωνα	Αρχικά	Τελικά
ταξίδι	τ, α, ξ, ι, δ, ι	α, ι, ι	τ, ξ, δ	τ	ι
αέρας					
αεροπλάνο					
χαμόγελο					
διάθεση					
γιορτινός					

Λέξεις	Γράμματα	Φωνήεντα	Σύμφωνα	Αρχικά	Τελικά
περιμένω					
αλφάβητο					
γεωργός					

2

Να συμπληρώσεις τα γράμματα που λείπουν:

...πόσομαι	αγ...λι...φόρος	σ...νάντηση	κ...ρ...ολεξία
αναν...ώνω	λαιμ...τόμος	αν...πομον...σία	
καταλ...γω	επ...πόλοιος	αποφασιστ...κότητα	

Διπλά γράμματα

ξ (κ+σ), ψ (π+σ)

Γράφω σωστά τις παρακάτω λέξεις:

Λέξεις	κσ ή ξ, πσ ή ψ	Λέξεις	κσ ή ξ, πσ ή ψ
πσάρι	ψάρι	λακσεύω	
άκσιος		πσαλμωδία	
εξστρατεία		παραψυχολογία	
εκσάψαλμος		κσημερώνει	
πσυχή		παρευκσείνιος	

Δίψηφα φωνήεντα

αι, ει, οι, υι, ου

1

Ξεχωρίζω τα δίψηφα φωνήεντα, όπου υπάρχουν, και γράφω με ποιον φθόγγο αποδίδονται:

Λέξεις	Δίψηφα φωνήεντα	Φθόγγοι	Λέξεις	Δίψηφα φωνήεντα	Φθόγγοι
υιοθεσία	υι	ι	κουκουλώνω		
ουρολόγος			παιδιατρική		
εικονολάτρης			παίρνω		
σημαιοφόρος			αιθέρας		
οινολόγος			καταφθάνουν		
παροιμία			περιπλανιέμαι		

2

Ψάξε και βρες στο λεξικό σου πέντε λέξεις που ν' αρχίζουν με καθένα από τα δίψηφα φωνήεντα:

- αι:
-
- ει:
-
- οι:
-
- υι:
-
- ου:
-

3

Γράψε από πέντε λέξεις που να περιέχουν καθένα από τα δίψηφα φωνήεντα:

- αι:
-
- ει:
-
- οι:
-
- υι:
-
- ου:
-

Δίψηφα σύμφωνα

μπ, ντ, γκ, τσ, τζ

1 Ξεχωρίζω τα δίψηφα σύμφωνα, όπου υπάρχουν, και γράφω με ποιον φθόγγο αποδίδονται:

Λέξεις	Δίψηφα σύμφωνα	Φθόγγοι	Λέξεις	Δίψηφα σύμφωνα	Φθόγγοι
φιλντισένιο	ντ	ντ	αμπελουργός		
τζάκι			αντίθετο		
τσατσάρα			τσαγερό		
άγγελος			κοντός		
ατσάλι			ντύνομαι		

2 Να γράψεις από πέντε λέξεις που ν' αρχίζουν από τα δίψηφα σύμφωνα:

μπ:

.....

ντ:

.....

γκ:

.....

τσ:

.....

τζ:

.....

